
Autogenéza interpreta pri výbere hudobného diela

MgA. ZUZANA BEREŠOVÁ

Univerzita Palackého v Olomouci, Pedagogická fakulta, Katedra hudební výchovy
Česká republika

Anotácia: Autogenéza interpreta pri výbere diela podmienená úrovňou jeho hudobnej estetiky v závislosti na vývojových fázach. Prvá fáza - žiak na základnej umeleckej škole, druhá - študent konzervatória (hudobného gymnázia), tretia - poslucháč hudobnej vysokej školy (akadémie), štvrtá - samostatné tvorivé obdobie profesionálneho interpreta. Vplyvy okolia na autogenézu výberu diela interpretom s ohľadom na jeho aktuálnu vývojovú fazu. Dôležitosť dramaturgie koncertného programu a interpretačnej formy sprostredkovania hudobného materiálu poslucháčovi pri formovaní jeho názoru na dielo.

Kľúčové slová: autogenéza, hudobné dielo, interpret, poslucháč, výber

Abstract: The autogenesis of a performer based on selecting piece of music is conditioned by the level of his music aesthetics and depends on his developmental stage. The first stage - primary music school pupil, the second stage - conservatory student (high school) or a grammar music school student, the third stage - a music academy student, the fourth stage - independent creative period of the professional performer. The impact of environment on the autogenesis of the selection of piece of music by the performer considering his actual developmental stage. The importance of proper dramaturgy of a concert programme and interpretive form of intermediating musical material to a listener by forming his attitude toward a piece of music.

Key words: autogenesis, choice, listener, piece of music, performer

Úvod

Hudobné dielo je dôležitou súčasťou interakcie medzi interpretom a poslucháčom. Je prezentované hudobným interpretom ako produkt vysokého hudobného umenia. „*Umenie - výraz, ktorým sa označujú výnimočné aktivity, zručnosti, šikovnosti či schopnosti, niekedy aj ich výsledky a dôsledky, pokiaľ sa tieto výsledky javia ako produkty vykazujúce vysokú mieru spracovanosti a kvalitu so značnou estetickou pôsobivosťou. Hudobné umenie - výraz vzťahovaný i na definitívnu fazu realizačnej činnosti, kde sa v čase prezentovaný a recipovaný audiálny výtvor javí práve vo svojej jedinečnosti a neopakovateľnosti ako bezprostredný výsledok simultánne prebiehajúcej tvorivej činnosti hudobníka.*“ Hudobným dielom – skladbou – sa rozumie útvar, ktorý je výsledkom cielavedomej, istými pravidlami riadenej výstavby: výraz tu funguje ako ekvivalent medzinárodného rozšíreného termínu kompozícia. Muzikológia chápe hudobnú skladbu ako ucelenú, tvarovo fixovanú, najčastejšie notačne zameranú hudobnú štruktúru dosahovanú zámerným tvorivým procesom na základe kompozične technických, spravidla teoreticky zdôvodňovaných, čiastočných i globálnych postupov. Hudobná skladba môže byť vytvorená ako jednoliaty celok alebo z niekoľkých častí. Zdaleka nie každý hudobný prejav má preto charakter skladby. Hudobná skladba naberá štatút diela s prevažujúcou esteticko-umeleckou funkciou.“ (Fukač – Vysloužil - Macek, 1997, s. 835, 961)

Interpret – hudobné dielo na rôznych stupňoch umeleckého vzdelávania

Úlohou interpreta je študovať a reprodukovať už napísané hudobné diela. S prostredníctvom súčasnému poslucháčovi prostredníctvom vlastnej hudobnej predstavy hudobnú skladbu zapísanú pomocou hudobnej notácie¹. Autogenéza² interpreta je v našom ponímaní proces, počas ktorého získava jedinec znalosti, aby dokázal sám bez pomoci svojho okolia zostaviť kvalitný hudobný koncertný program³, realizovaný na koncierte⁴ vo vysokom interpretačnom hudobnom umení. Hudobný program hraný na koncierte sa zamiera na rôznorodý obsah a plní estetickú funkciu z hľadiska súvzťažností jednotlivých skladieb. Počas rokov štúdia túto zodpovednosť za neho vykonávajú jeho pedagógovia. Po jeho skončení sa interpret stáva samostatnou autoritou a jediným tvorcom programov, ktorí si vyberá koncertný program podľa šírky svojho repertoáru a nadobudnutých skúseností pri výbere diela. Spojenie prvkov autogenézy, interpreta a koncertného programu nás vnára do dlhodobého pozorovania vývinu jedinca, ktorý podlieha vplyvom vychádzajúcim zo školského vzdelávacieho systému. Školský vzdelávací systém výchovy interpreta nám ponúka tri vývinové stupne: základné vzdelanie na Základnej umeleckej škole⁵, stredoškolské na konzervatóriu⁶ a vysokoškolské na vysokej škole.⁷ V príspevku sú použité interné kritéria pre postupové skúšky v klavírnych oddeleniach na Základnej umeleckej škole Františka Jílka v Brne (príl. č. 1), Konzervatória v Brne (príl. č. 2) a Vyskej školy múzických umení v Bratislave (príl. č. 3).

„Kľúčové kompetencie⁸ definované pre základné umelecké vzdelávanie sú kompetencie špecifické a predstavujú súhrn vedomostí a zručností a postojov dôležitých pre rozvoj žiaka po stránke umeleckej a pre jeho budúce uplatnenie v praktickom profesijnom živote. Utváranie týchto špecifických kľúčových kompetencií je zamerané predovšetkým na rozvoj schopnosti žiakov tvoriť, vnímať a interpretovať umelecké dielo.“ (MŠMT, 2010 sešit 8, s. 21) Prvé roky vzdelávania na ZUŠ vytvárajú základné návyky a zručnosti pri hre na hudobný nástroj. Interpret spoznáva svoj nástroj a súčasne notový materiál, ktorý sa na tomto stupni viaže na interpretačné školy a piesne. Od 3. ročníka ZUŠ je vnútornými pokynmi školy nastavený výber učiva, ktoré žiak počas roka naštuduje. Každý ročník je uzatvorený postupovou

1 Hudobná notácia je presné grafické vyjadrenie hudobných parametrov ako je výška, dĺžka a sila tónu. (Wolf, 1975)

2 Autogenéza je spojenie dvoch slov. Auto z gréckeho „auta“ - samo-, sebe-, svoj, vlastný a genéza z lat. genesis - narodenie, pôvod, stvorenie, zdroj, začiatok, tvorba. (Neufeldt, Guralnik, 1988)

3 Niekoľko hudobných diel zostavených v rade za sebou podľa určitej štruktúry.

4 Koncert ako výraz označujúci druhový, žánrovo i formovo špecifický typ inštrumentálnej tvorby, tak i významná novodobá forma verejnej prezentácie hudby (vo forme jednoznačne dominuje načúvacia a esteticko-umelecká funkcia). V etymológii výrazu „concerto“ sa skrýva aj spolupôsobenie hudobníka ako kvalitatívne nový spôsob prevádzkovania a prezentácie hudby. (Fukač - Vysloužil - Macek, 1997)

5 „Základná umelecká škola (ZUŠ) poskytuje základy vzdelania v jednotlivých umeleckých odboroch a pripravuje na štúdium učebných a študijných odborov na stredných školách umeleckého zamerania a na konzervatóriu; pripravuje aj odborne na štúdium na vysokých školach s umeleckým zameraním.“ (Štatistický úrad Slovenskej republiky 2013)

6 „Konzervatórium je špecifický typ strednej odbornej školy, ktorá pripravuje pre odbor spev, hudba, tanec alebo dramatické umenie. Pripravuje aj na štúdium na vysokej škole. Má spravidla šest ročníkov; v odbore tanec osem ročníkov a ukončuje sa absolútóriom.“ (Štatistický úrad Slovenskej republiky 2013)

7 „Vysoké školy - univerzity sú vrcholné vzdelávacie, vedecké a umelecké ustanovizne. Hlavnou úlohou vysokých škôl je poskytovanie vysokoškolského vzdelávania a tvorivé vedecké bádanie alebo tvorivá umelecká činnosť. Vysoké školy majú výhradné právo na poskytovanie vysokoškolského vzdelávania a výhradné právo udeľovať akademické tituly a vedecko-pedagogické tituly, používať akademické insígnie a vykonávať akademické obrady.“ (Štatistický úrad Slovenskej republiky 2013)

8 Kľúčové kompetencie sú tri – „k umeleckej komunikácii, osobnostne sociálne, kultúrne.“ (MŠMT, RVP pre ZUV, zošit 8, s. 21)

skúškou, ktorú absolvuje, aby mohol pokračovať v štúdiu vo vyššom ročníku. Podľa osemročného plánu kontrolujeme, ako žiak postupuje po technickej stránke a prehľbuje sa u neho estetické vnímanie skladieb rôznych hudobných epoch. Skladby, ktoré žiak naštuduje k tomuto účelu sú zaradené do inštruktívnej tvorby a zriedka sa stretne s dielom, ktoré môže neskôr začleniť do svojho koncertného repertoáru.

Interpret nepremýšľa o celkovej koncepcii tvorby koncertného programu. Vystupuje na večierkoch alebo seminároch a ponúka program vychádzajúci zo študijného plánu. Posledný ročník zakončuje overiteľným výstupom, kde prednesie skladby podľa vlastného výberu a nacvičí program k prijímacím skúškam na konzervatórium.

Druhý stupeň začína v prvom ročníku strednej školy – konzervatóriu, kde sa model výberu skladieb nemení. Náročnosť diel po technickej a obsahovej stránke stúpa a rovnoako zabera viac času pri naštudovaní. Cieľom výučby je naučiť študenta zvládať zvýšenú technickú náročnosť a pripraviť ho k postupovej ročníkovej skúške. Program splňa požiadavky daného ročníka. Posledný 6. ročník končí absolventským koncertom, väčšinou vo forme polorecitálu a prijímacou skúškou na vysokú školu. Program prijímacej skúšky rozširuje štandardný program o požiadavky danej vysokej školy.

Na treťom stupni, vysokej škole typu hudobnej akadémie sa dbá na ucelenosť koncertného programu, ktorí si študenti pripravujú na ročníkové recitály, alebo absolventský koncert, ktorý interpret vyplní svojím celovečerným recitálom. Študent vysokej školy končí s celkom presným obrazom jednotlivých období a má výbavu, ktorú začína využívať pri samostatnom štúdiu na štvrtom vývinovom stupni. Štúdium automaticky nepredkladá dostatočný repertoár⁹ a je potrebné ho priebežne rozširovať. Počas štúdia na strednej a vysokej škole sa študent učí vytvárať z jednotlivých elementov celostné programové koncepty a akceptovať základné pravidlo, že ročníkovou skúškou nekončí nácvik diela. Osvedčuje sa prenesenie časti repertoáru, ktorý je koncertne použiteľný, do ďalšieho ročníka a jeho následné cizelovanie a prednesenie na verejnem koncierte. Študent môže porovnať rozdielnosť študijného prístupu k novým a na druhej strane už naštudovaným dielam. Pri prednesení nových diel na pódiu nie je interpret schopný dosiahnuť psychologickú slobodu, pretože neunesie súbežný nápor technickej a obsahovej zložky interpretovaného diela a zároveň tiež svojej psychiky.

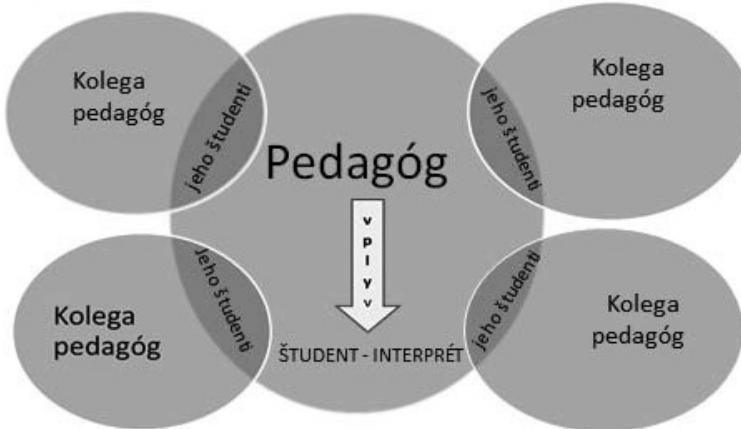
Najväčší vplyv pri vývoji interpreta majú jeho pedagógovia. V rámci štúdia sa študent na interpretačných seminároch stretáva s inými pedagogickými prístupmi prostredníctvom diel, ktoré študujú jeho spolužiaci (obr. č. 1). Každá škola svojím výberom pedagógov priamo, alebo nepriamo ovplyvňuje autogenézu interpreta pri výbere diela v jeho budúcom profesionálnom pôsobení.

Na štvrtom stupni sa prejavuje samostatná tvorivosť. Pri stavbe hudobného programu na celovečerný koncert interpret nevyhnutne pracuje dohromady s elementom a konceptom. Tvorivosť sa musí prejaviť nie len pri nácviku skladieb, pretože tento aspekt sa u vysokoškolsky vzdelaného interpreta automaticky predpokladá, ale najmä vo forme premyslenej koncepcie hudobného programu, ktorú od neho očakáva jeho poslucháč.

Nikdy nekončiaci proces udržiavania jestvujúceho repertoáru a jeho neustále dopĺňovanie, vrátene podmienky častej interpretácie, pomáha scelovaniu koncertného programu.

⁹ Repertoár je interpretova vlastná databáza naštudovaných hudobných diel, pripravených k verejnemu predneseniu.

Faktory ovplyvňujúce výber diela /klavírne oddelenie/



Obrázok 1 Faktory ovplyvňujúce výber diela

Literatúra

- FUKAČ, Jiří. - VYSLOUŽIL, Jiří. - MACEK, Petr.: Slovník české hudební kultury, Praha 1997, Editio Supraphon Praha, ISBN 80-7058-462-9.
- MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY: Rámcový vzdělávací program pro základní umělecké vzdělávání, Praha, 2010.
- NEUFELDT, Victoria. - GURALNIK, David B.: Webster's New World Dictionary - Third college edition, 1988, ISBN-0-13-947169-3.
- BARFUSOVÁ, Helena. - Kritéria pro postupové zkoušky v klavírním oddelení Základní umělecké školy Františka Jílka v Brně, 2013.
- HORÁKOVÁ, Eva. - Kritéria pro ročníkové zkoušky na Konzervatoři v Brně, 2013
- BURANOVSKÝ, Daniel. - Sylaby pre predmet hra na klavíri na VŠMÚ v Bratislave - koncertný smer, 2013.
- WOLF, Johannes: Handbuch der Notationskunde - Teil II: Tonschriften der Neuzeit, 1975, ISBN: 3765102202.